

**НА ШЛЯХУ ДО ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ УРБАНІСТИЧНИХ СТУДІЙ В УКРАЇНІ:
ВНЕСОК Е-ЖУРНАЛУ «МІСТО: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА, СУСПІЛЬСТВО»****В. М. Жмака**zhmakavm@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2536-6255>

Перші періодичні видання з урбаністики з'явилися у Великій Британії і США в 60-х рр. минулого століття на хвилі піднесення і виділення урбаністики як окремого напрямку історичної науки. Відтоді і дотепер, ці країни залишаються «законодавицями моди» як у студіюванні містознавчої тематики, так і виданні наукової, фахової періодики присвяченої міським дослідженням. Зокрема, у США популярністю і авторитетом користуються журнали «Urban Affairs Review» («Огляд міських справ»), «Journal of Urban Economics» («Журнал міської економіки»), «Journal of Urban Planning and Development» («Журнал міського планування та розвитку»); у Великій Британії не менш поважними є журнали «Urban Studies» («Міські дослідження»), «International Journal of Urban and Regional Research» («Журнал міських та регіональних досліджень»), «Cities» («Міста»), які висвітлюють різноманітні сторони міського життя: історію, економіку, географію, архітектуру та ін. Крім того, авторитетні часописи містознавчого характеру існують в Нідерландах «Regional Science and Urban Economics» («Регіональна наука та міська економіка»), Франції «Histoire Urbaine» («Міська історія»), Італії «Territorio» («Територія») та інших країнах. Це засвідчує інтерес наукової спільноти і громадськості до урбаністичної проблематики, її важливе значення для держави і суспільства. Як зазначає Д. Чорний, у світі лише 2016 р. надруковано з урбаністичної проблематики близько 1000 статей в 200 журналах [8, с. 162].

Палітра фахових видань, яка представлена в Україні, досить широка. Не бракує й фахових видань із історичної науки. Проте, з-поміж чималої їх кількості, на жаль, протягом багатьох десятиліть не було спеціалізованого фахового часопису з урбаністики (слід зазначити, що чимало публікацій з містознавчої тематики надруковано на сторінках різних періодичних видань з історії, географії, економіки та ін.). Тому одна з провідних дослідниць в царині регіональних студій Я. Верменич у недалекому від нас 2015 р. із сумом зазначала: «вітчизняна урбаністика має вигляд нескоординованої, поділеної між різними відомствами, позбавленої авторитетного друкованого органу» [1, с. 68]. Наскільки змінилася у кращій бік ситуація протягом останніх семи років, ми спробуємо показати у даному матеріалі, спираючись на перший в Україні спеціальний урбаністичний журнал «Місто: історія, культура, суспільство».

Його поява, вважаємо, є відповіддю на те, що містознавчі студії останніми роками набувають все більшої популярності та потребують майданчика, періодичного видання, на сторінках якого науковці-урбаністи, та і взагалі, всі хто цікавиться містознавчою тематикою мали б змогу фахового спілкування, висвітлити свої досягнення, обговорити перспективи і напрямки розвитку вітчизняної урбаністики тощо.

Враховуючи такий стан речей, цілком слушною стала ідея і колаборація Інституту історії України НАН України та Історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка виступити співзасновниками наукового, фахового видання з урбаністики. Їх спільним дітищем, йдучи в ногу з європейськими і світовими тенденціями, стало видання е-журналу урбаністичних студій «Місто: історія, культура, суспільство» (сайт журналу <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics>). Вибір електронного формату, вочевидь, покликаний сприяти кращій мобільності у виданні журналу, а також розширенні аудиторії авторів і читачів часопису. Поява «МІКС» (аббревіатура назви журналу) була викликана, як зазначає сам редакційний колектив говорячи про основні завдання журналу, необхідністю створення платформи для вивчення і обговорення питань, пов'язаних

з міською історією, культурним та громадським життям, а також підвищенням рівня міських досліджень в якості важливого компонента історіографічного процесу [2, с. 7].

На вказаному вище офіційному сайті журналу, українською і англійською мовами, розміщена вся необхідна інформація про видання, яка розподілена за розділами: про журнал, редакційний штат, архіви, поточний випуск, керівництво для авторів, контактна інформація. Навігація сайтом не видається складною. Розміщені на ньому компоненти зручні і доступні в користуванні.

Вектор розвитку видання, визначається його редакційним колективом. До редакційної колегії «МІКС» залучено знаних фахівців провідних вітчизняних і закордонних наукових установ і вищих навчальних закладів, сфера наукових інтересів яких безпосередньо, або в тому числі, пов'язана з містознавчою тематикою. Головним редактором нового видання став доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка М. Борисенко. На посаді шеф-редактора перебуває представниця Інституту історії України НАН України кандидатка історичних наук Т. Водотика. Редакційна рада «МІКС» представлена авторитетним складом професорів, докторів історичних наук в особі С. Кульчицького, Г. Боряка, Я. Верменич, І. Патриляка, В. Константинової, В. Капелюшного, В. Ставнюка, В. Шандри (всі Україна), М. Баумейстра (Італія). Редакційна колегія складається із провідних фахівців як з-за кордону – А. Заярнюк, доктор історії (Канада); М. Прокопович, доктор історії (Велика Британія), так і вітчизняних науковців – докторів історичних наук: Г. Казакевича, О. Міхєвої, кандидатів історичних наук: Р. Любавського, А. Харченка, О. Середи, С. Тараненка та ін. Із 6-го номера відбулися зміни в редакційній раді та редколегії. У складі першої з'явилися: професор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна В. Петровський та професор Університету Пассау, Німеччина Т. Вюнш. До редколегії увійшли: доктор соціологічних наук Л. Малес та кандидати наук А. Петренко-Лисак, О. Максимович (Україна) та М. Плавінський (Білорусь). Починаючи з 8-го номера головним редактором часопису є кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України О. Галенко. Тобто, редакційну раду і редакційну колегію е-журналу «Місто: історія, культура, суспільство» складають знані, авторитетні фахівці-історики, урбаністи, які представляють провідні наукові установи і вищі, серед яких: Інститут історії України НАН України, Інститут історичної урбаністики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Мюнхенський університет та ін.

Періодичність виходу часопису становить двічі на рік. Перший номер е-журналу «МІКС» побачив світ у 2016 р. і став єдиним у цьому році. Наступні шість номерів вийшли згідно декларованої періодичності – двічі на рік (2017, №№ 2–3; 2018, №№ 4–5; 2019, №№ 6–7). Особливо плідним для молодого видання видався 2020 р. коли у світ вийшло одразу чотири номери журналу (2020, №№ 8–11). Така інтенсивність, очевидно, пов'язана з особливістю цих номерів – спецвипуски. Цього року маємо, поки що, один номер (2021, № 12). Тобто, за короткий період свого існування (2016 – сер. 2021 рр.) редакція е-журналу урбаністичних студій «Місто: історія, культура, суспільство» може похвалитися виходом 12 номерів часопису.

На сторінках 12 номерів надруковано більше 160 публікацій, 85 % із яких одноосібні, 15 % мають двох авторів і більше. Кількість статей в одному номері варіюється від 9 (2019, № 7; 2020, № 9) до 20 (2017, № 2) публікацій. Такі «ножиці» можна пояснити «спеціальними темами» або «спеціальними випусками», які відповідно і визначають число «бажаючих» долучитися до їх розробки. В середньому один номер журналу наповнює 14–16 статей.

Обсяг кожного номера різниться. Він залежить як від кількості статей, так і обсягу самих статей. Найменшим за кількістю сторінок у ньому є 8-й номер (2020), «найтовщим» побасив світ № 11 (2020) – 119 і 313 сторінок відповідно. Середній обсяг номера журналу

варіюється в межах 160–250 сторінок. Загальна кількість електронних шпальт дванадцяти номерів «МІКС» складає більше 2,3 тис.

Щодо авторського загалу, то він становить близько 200 осіб, 56 % із яких доктори і кандидати наук, 44 % – наукові співробітники, аспіранти, вчителі, студенти та ін. Привертає увагу і заслуговує схвальних відгуків залучення на шпальти видання молодих дослідників і науковців, статті яких, як і всіх інших, пройшли незалежне анонімне рецензування. Географія авторського цеху досить широка і представлена всіма регіонами і провідними вузами й науковими установами України. Вагомий доробок урбаністичних студій на сторінках часопису «Місто: історія, культура, суспільство» належить науковцям Інституту історії України НАН України, Інституту археології НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Українського католицького університету, Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Крім науковців Києва, Харкова, Львова плідно працюють дослідники-урбаністи Дніпра, Одеси, Бердянська, Полтави, Рівного, Тернополя та інших міст країни, які є авторами значної частини статей «МІКС». Про високий рівень е-журналу «Місто: історія, культура, суспільство» говорить і розміщення на його сторінках публікацій зарубіжних авторів із Великобританії, США, Канади, Польщі, Данії, Японії та ін.

Обсяг номера, кількість у ньому статей, а відповідно і авторів, багато в чому визначається так званою «спеціальною темою» або «спеціальним випуском» до яких долучаються дослідники. Пропонована спеціальна тема складає основну частину номера, вона є найбільшою за розміром і кількістю текстів. Такими спецтемами були: «Декомунізація та місто» (2017, № 2), «Музеї в міському просторі» (2017, № 3), «Ранньомодерне місто» (2018, № 4), «Революція та місто» (2018, № 5). У дванадцятому номері (2021) більша частина випуску розміщена в спеціальній рубриці «Місто й оновлення».

Спеціальні випуски присвячені якійсь одній головній тематиці, яка визначена заздалегідь і відкрита для обговорення. Такими темами стали: «Їжа та місто» (2019, № 7), «Голокост і міста: простори вбивства – простори руйнації» (2020, № 9), «Про середньовічне місто» (2020, № 10). В одинадцятому номері (2020, № 11) зібрано матеріали міжнародної наукової конференції «Танатологія: смерть та навколо смерті в європейській культурі». Слід відмітити абсолютно модерний, як б сказав, загальносвітовий підхід до спецвипусків – добір текстів, їх рецензування здійснювали запрошені редактори, які є фахівцями в пропонованій тематиці.

Рубрики представлені в перших випусках журналу досить різноманітні. Деякі з-них, як «Міська археологія», «Ранньомодерне місто», «Модернізаційні процеси в містах: імперський та радянський дискурси», класична для всіх наукових журналів – «Рецензії. Огляди. Хроніка» набули популярності і стали традиційними. Намагаються закріпитися на постійній основі такі розділи як «Історіографія», «Джерела до історії міст», «З університетської лави» (дана рубрика надає можливість «проби пера» для дослідників-початківців, студентству в їх містознавчих розвідках) та ін. Не обмежуючись усталеними рубриками, редакційна колегія продовжує пошук і пропонує нові форми вивчення міського простору, серед них «Урбаністичні есе», «Інтерв'ю», «Повідомлення». У межах згаданих та інших розділів дослідники-урбаністи підіймають різноманітні міські проблеми від давних до сьогодення: розглядаються питання археологічної спадщини, архітектури, повсякдення; зачіпаються питання пов'язані з міською економікою, самоврядуванням, освітнім простором; торкаються теоретичних і методологічних проблем тощо. Окремо хотілося б висловити кілька слів про колонку «Від редакції». Вона виступає гідом номера, виділяючи його особливості й здобутки. В легкій і доступній формі подаються чіткі роз'яснення і коментарі по кожній рубриці і текстах які їх наповнюють. Закладений у колонці посил не залишає читача байдужим і спонукає до ознайомлення із повним номером часопису.

Тексти, які представлені на сторінках видання, головним чином присвячені українським містам. Значний масив публікацій стосується столиці нашої держави – міста Київ, його

археологічної і культурної спадщини, освітнього простору, адміністративного статусу тощо, серед яких виділяються статті В. Лукьянченка, В. Івакіна, О. Петренко-Цеунової, Т. Самчука, О. Сокирко, Я. Примаченко та ін. Регулярно на сторінках «МІКС» висвітлюється історія Львова – роботи М. Долинської, В. Трач, Н. Левус, А. Заярнюка (переважно період XVI – XX ст.) та Харкова (сер. XIX – поч. XXI ст.) – доробок А. Боженко, М. Тахтаулової, Р. Любавського та ін. Не залишаються поза увагою й інші міста, наприклад Причорномор'я: Одеса (Т. Вінцовський, Т. Тхоржевська, К. Виноградова), Маріуполь (Є. Чернухін), Херсон (В. Кібець). На шпальтах журналу розміщено дослідження з історії Вишгорода (Д. Бібіков, М. Сергєєва), Переяслава (О. Коваленко), Чернігова (А. Година), Вінниці (Т. Карєва), Луганська (М. Гаухман) та ін. Меншою мірою на його шпальтах представлені тексти, присвячені зарубіжним містам. Їх на сьогодні близько 13–14 % від всіх і вони висвітлюють ситуацію в таких регіонах та хронологічних періодах: Мезоамериканські міста, середньовічні німецькі міста, гради Речі-Посполитої тощо. Таким чином, вважаємо, варто розширювати географію видання, що сприятиме включенню української урбаністики в світовий простір. Отже, міська аудиторія, яка відображена на сторінках видання «Місто: історія, культура, суспільство» досить широка і представляє всі регіони нашої держави і навіть закордону. Це свідчить не лише про інтерес дослідників до вивчення того чи іншого міста, але й перспективи розвитку і поширення містознавчих студій.

Будь який текст краще сприймається читачем коли він підкріплений допоміжним, наочним матеріалом. Важлива річ, яка привертає увагу й заслуговує схвальних відгуків це те, що значна частина публікацій е-журналу «Місто: історія, культура, суспільство» містить ілюстрації. Особливо це стосується розділу «Міська археологія». Практично кожна стаття з нього підкріплена кольоровими фото з археологічних розкопок, артефактів, планами місцевості, кресленнями тощо. В розділі «Рецензії, Огляди. Хроніка» подано зображення тих видань, на які зроблені відгуки. Враховуючи специфіку тієї чи іншої статті, в кожному номері часопису, чимало текстів доповнені фотодокументами, відбитками карт, рисунками, зображеннями будівель, пам'ятників, графіками, таблицями тощо, які супроводжуються підписами чи коментарями до них. Всі ілюстративні матеріали високої якості, які допомагають глибше зрозуміти тонкощі й особливості висвітлюваної проблеми.

Знаменно те, що порушені на сторінках журналу проблеми, не залишаються наодинці, а обговорюються в науковому середовищі та суспільстві. Наприклад, однією із таких не простих проблем є процес декомунізації, який активно обговорюється і триває в суспільно-політичному житті країни. «Декомунізація і місто» – так звучить спеціальна тема другого номера часопису (див. вище). У статтях, головним чином, розглядаються питання перейменування міст і вулиць, їх вплив на політику пам'яті як на регіональному, так і всеукраїнському рівні. Дана проблема знайшла своє продовження і в наступних номерах журналу. Зокрема, важливою з погляду переосмислення процесів декомунізації є стаття Л. Савченко та М. Тахтаулової [7, с. 121–133], у якій на прикладі міста Харкова, автори розглядають базові характеристики комплексного дослідження топоніміки українського міста. Не менш важливою і обговорюваною є проблема історичної пам'яті, в нашому випадку – пам'яті в міському просторі. З-поміж текстів присвячених їй, на наш погляд, виділяються статті А. Медведовської «Пам'ять про Голокост у символічному просторі Дніпра (Дніпропетровська)» [5, с. 33–45], у якій авторка відслідковує ключові зміни, які відбулися на місцях Голокосту в місті від кінця нацистської окупації до наших днів. З'ясовує, наскільки ці місця стали місцями вшанування Голокосту, описує механізми та особливості включення такого вшанування у міський простір міста; та А. Години «Алея Героїв у Чернігові: зміна у сприйнятті радянських місць пам'яті в Україні (1991–2019 рр.)» [3, с. 61–83]. У статті відстежено ставлення містян до радянських пам'ятників на Алеї Героїв у Чернігові у роки незалежності, та чи вплинув процес декомунізації на їх історичну пам'ять і ставлення до радянських пам'ятників. Не вирішеною до кінця у вітчизняній історичній науці, і урбаністиці зокрема, залишається проблема методології. Тому, вкрай важливим є використання досвіду як

закордонних, так і напрацювань вітчизняних фахівців. Відрадно, що «МІКС» для цього робить свій внесок – виступає платформою для обговорення і дискусій. Зокрема, на його сторінках розміщено статтю (переклад) британських науковців Джуліани Б. Прато та Італо Пардо «Урбаністична антропологія» [6, с. 11–43], у якій автори розглядають витoki антропологічного інтересу до процесів урбанізації, подальший розвиток урбаністичної антропології, і, головне, подають основні методологічні питання і розробки у сфері антропологічних урбаністичних досліджень. Ще одна публікація з методології, яка може розглядатися крізь призму міської історії, стаття В. Івакіна «Археологічна тафологія як складовий елемент сучасної танатології» [4, с. 57–77]. Ця стаття, за словами самого автора, виступає як заклик до відповідної наукової дискусії, метою якої має стати визначення стабільної тафологічної структури та створення термінологічного апарату, які можуть використовуватися в сучасній історичній та археологічній науках [4, с. 57–58]. Хоча методологічних текстів не так багато, вони допомагають сформуванню і розробити загальну методологічну базу з урбаністики. Отже, шпальти «МІКС» стали не лише платформою для висвітлення питань міської історії, культури, суспільного життя, але й піднімають важливі, болючі проблеми минувшини й сьогодення, досвід у вирішенні яких допомагає визначити політичні й суспільні орієнтири, вектори розвитку нашої держави на майбутнє.

Варто також згадати ще деякі досягнення колективу «МІКС». Починаючи з третього номера журнал став фаховим виданням з історії. Дев'ятий і наступні номери мають статус фахового видання зі спеціальності 032 – Історія та археологія, що значно підвищує його рейтинг і розширює коло прихильників. Крім того, в 2017 р. журнал «МІКС» започаткував практику перевидання в електронному вигляді досліджень, які присвячені проблемам урбаністики. Першими ластівками стали колективна монографія «Археологічні дослідження київського Гостинного двору» та книга С. Тараненка «Планувальна структура давньоруського Подолу Києва: формування та розвиток».

Разом із тим, хотілося б висловити і деякі думки. Поряд із текстами, які висвітлюють міську археологію, архітектуру, повсякдення міських жителів, соціальні групи, топоніміку, проблеми історичної пам'яті в міському просторі та ін., хотілося б більше бачити статей присвячених дослідженню економіки міст, вивченню національних груп, міського самаврядування, публікацій, які присвячені відомим, неординарним особистостям, життя або діяльність яких була пов'язана з тим чи іншим містом тощо. Також на шпальтах часопису варто більше друкувати текстів із методології, думок і дискусій навколо них, публікуючи й методологічні напрацювання науковців з-за кордону. В контексті цього, необхідним є розширення представництва міст інших країн, що збагатить інформативністю і досвідом вітчизняну урбаністику та сприятиме її поширенню в європейському і світовому урбаністичному середовищі. До того ж, історичні періоди, які представлені в текстах, головним чином торкаються XIX – поч. XX ст., менше публікацій розглядають міста XV – XVIII ст., років Української національно-демократичної революції та періоду незалежності. Водночас не значна кількість текстів присвячена радянському періоду. Тому, на шпальтах «МІКС» хотілося б бачити значно більше статей, у яких досліджується міський простір 20 – 30-х рр. XX ст., воєнних і повоєнних років, періоду «відлиги», так званого «розвинутого соціалізму», «перебудови» – тобто 1940 – 1991 рр. Більше текстів, які досліджують міське сьогодення. Для цього редакційна колегія може вдатися до вже випробуваної тактики – оголошення спеціальної теми або видання спецвипуску (хоча ми розуміємо, що це залежить не лише від редколегії журналу, а і наукових інтересів дослідників). Також очевидна перспектива і напрямок роботи для редакційної колегії – індексування журналу в базі даних Index Copernicus, Web of Science, Scopus та ін. Викладені судження не мають на меті образити чи применшити заслуги редколегії та авторського цеху «МІКС». Це радше побажання, які, на нашу думку, лише сприятимуть покращенню видання.

Таким чином, «МІКС» став першим вітчизняним часописом присвячений дослідженням суто урбаністичної тематики. Його поява була вимогою часу, важливим і необхідним кроком

у напрямку закриття лакуни (хоча б частково) з-поміж періодичних фахових видань містознавчого спрямування. За короткий період свого існування «МІКС» довів, що часопис не стоїть на місці, він розвивається. Редакційний колектив пропонує нові цікаві рубрики, шукає нові форми роботи. Зокрема, колектив журналу став партнером і співорганізатором воркшопу «Як міста пам'ятають і як міста забувають», який відбувся 12–13 вересня 2019 р., частина виступів із якого опублікована на сторінках журналу (2020, № 8). Впевненості в подальшому поступі додає співпраця «МІКС» з Фондом Катедр Українознавства (США) та Фондом ім. Гайнріха Бюлля, Бюро Київ – Україна, за підтримки яких виходить журнал і є безкоштовним. Резюмуючи вище викладене, можна ствердно говорити, що е-журнал урбаністичних студій «Місто: історія, культура, суспільство» – відбувся.

Література

1. Верменич Я. Простір у науці і Людина у науковому просторі (до 100-річчя академіка НАН України П. Т. Тронька). Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. 76 с.
2. Від редакції. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2016. № 1. С. 7–8. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/1/1%282016%29> (дата звернення: 05.07.2021).
3. Година А. Алея Героїв у Чернігові: зміна у сприйнятті радянських місць пам'яті в Україні (1991–2019 рр.). *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2021. № 12. С. 61–83. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/14/16> (дата звернення: 05.07.2021).
4. Івакін В. Археологічна тафологія як складовий елемент сучасної танатології. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2020. № 11. С. 57–77. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/13/15> (дата звернення: 05.07.2021).
5. Медведовська А. Пам'ять про Голокост у символічному просторі Дніпра (Дніпропетровська). *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2020. № 9. С. 33–45. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/11/12> (дата звернення: 05.07.2021).
6. Прато Д., Пардо І. Урбаністична антропологія / пер.: Т. Полек та Ю. Лазаренко. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2016. № 1. С. 11–43. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/1/1%282016%29> (дата звернення: 05.07.2021).
7. Савченко Л., Тахтаулова М. Базові характеристики комплексного історичного дослідження топоніміки українського міста. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2019. № 6. С. 121–133. URL: http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/6/6_2019 (дата звернення: 05.07.2021).
8. Чорний Д. М. Харків як об'єкт урбаністичних студій: контексти, підсумки, нові орієнтири. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Сер. «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки»*. 2018. Вип. 26. С. 157–164.

References

1. Vermenych IA. Prostir u nautsi i Liudyna u naukovomu prostori (do 100-richchia akademika NAN Ukraïny P. T. Tron'ka) [Space in science and Man in the scientific space (to the 100th anniversary of academician of nas of Ukraine P. T. Tronko)] (in Ukrainian). Kyiv: Instytut istorii Ukraïny NAN Ukraïny, 2015. 76 s.
2. Vid redaktsii [From the editorial board] (in Ukrainian). *Misto: istoriia, kul'tura, suspil'stvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii*. 2016. № 1. S. 7–8. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/1/1%282016%29> (accessed: 05.07.2021).
3. Hodyna A. Aleia Heroïv u Chernihovi: zmina u spryïniatti radians'kykh mists pam'iaty v Ukraïni (1991–2019 rr.) [Alley of Heroes in Chernihiv: a change in perception of Soviet places of remembrance in Ukraine (1991-2019)] (in Ukrainian). *Misto: istoriia, kul'tura, suspil'stvo. E-*

- zhurnal urbanistychnykh studii.* 2021. № 12. S. 61–83. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/14/16> (accessed: 05.07.2021).
4. Ivakin V. Arkheolohichna tafolohiia iak skladovyi element suchasnoi tanatolohii [Archaeological and philology as an integral element of modern thanatology] (in Ukrainian). *Misto: istoriia, kul'tura, suspil'stvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii.* 2020. № 11. S. 57–77. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/13/15> (accessed: 05.07.2021).
5. Medvedovs'ka A. Pamiat' pro Holokost u symvolichnomu prostori Dnipra (Dnipropetrovs'ka) [Memory of the Holocaust in the symbolic space of the Dnieper (Dnepropetrovsk)] (in Ukrainian). *Misto: istoriia, kul'tura, suspil'stvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii.* 2020. № 9. S. 33–45. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/11/12> (accessed: 05.07.2021).
6. Prato D., Pardo I. Urbanistychna antropolohiia / per.: T. Polek ta IU. Lazarenko [Urban anthropology] (in Ukrainian). *Misto: istoriia, kul'tura, suspil'stvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii.* 2016. № 1. S. 11–43. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/1/1%282016%29> (accessed: 05.07.2021).
7. Savchenko L., Takhtaulova M. Bazovi kharakterystyky kompleksnoho istorychnoho doslidzhennia toponimiky ukrains'koho mista [Basic characteristics of the complex historical study of place names of the Ukrainian city] (in Ukrainian). *Misto: istoriia, kul'tura, suspil'stvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii.* 2019. № 6. S. 121–133. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/issue/view/1/1%282016%29> (accessed: 05.07.2021).
8. Chornyï D. M. Kharkiv iak ob'iekt urbanistychnykh studii: konteksty, pidsumky, novi oriientyry [Kharkiv as an object of urban studies: contexts, results, new landmarks] (in Ukrainian). *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V.N.Karazina. Ser. «Istoriia Ukrainy. Ukrainoznavstvo: istorychni ta filosofski nauky».* 2018. Vyp. 26, S. 157–164.